

KASTEEL d'URSEL MAGAZINE

Driemaandelijkse uitgave van de Provincie Antwerpen/Kasteel d'Ursel, Hingene | 13de jaargang # 52 | november–december 2017–januari 2018

HET OUDSTE FAMILIEPORTRET

Beste Vriend,

Op 15 oktober viel het doek voor *The Beauty of the Beast*. Gedurende bijna vijf maanden waren het kasteel en het park het decor voor dierenkunst van meer dan zestig oude en nieuwe meesters. De tentoonstelling was zonder twijfel een hoogtepunt in het nieuwe leven van het kasteel. Het was een huzarenstukje, dat werd mogelijk gemaakt dankzij de inzet van een heleboel mensen. De departementen Cultuur en Vrije Tijd van de provincie Antwerpen bundelden hun krachten om het kasteel te ondersteunen. Tientallen kunstenaars, galerieën en privéverzamelaars gaven werk in bruikleen. De samenwerking met het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen was warm en hartelijk, net als

met de curatoren, de scenografes, de vormgeefster, de transporteurs, de art handlers en de schrijnwerkers. Onze gidsen gaven honderden rondleidingen en de erfgoedbewakers hielden een oogje in het zeil. Ons kleine team van enthousiaste medewerkers toonde zich nog maar eens van zijn meest flexibele kant en werd ondersteund door onze kasteelvrijwilligers. Elke zon- en feestdag hielden ze de park open en ontvingen ze bezoekers in het kasteel. Vooraf hielpen ze met de verspreiding van het communicatiemateriaal en op drukke momenten schoten ze te hulp bij de organisatie van de afternoon teas. Begin december bedanken we hen van ganser harte tijdens het vrijwilligersfeest.

LUK LEMMENS
gedeputeerde voor cultuur

KOEN DE VLIAGER-DE WILDE
directeur kasteel d'Ursel

COLOFON Kasteel d'Ursel
Wolfgang d'Urselstraat 9
2880 Hingene
www.kasteeldursel.be
T 03 820 60 10
info@kasteeldursel.be
IBAN BE54091018504797
BIC GKCCBEBB

Het magazine van het Kasteel d'Ursel is een uitgave van de deputatie van de provincieraad van Antwerpen:

Cathy Berx, gouverneur-voorzitter,
Luk Lemmens, Ludwig Caluwé,
Inga Verhaert, Bruno Peeters,
Peter Bellens en Rik Röttger, leden
en
Danny Toelen, provinciegriffier

Jaargang 13, nummer 52,
november–december 2017–januari 2018

Redactie: Veerle Moens en Koen De Vlieger-De Wilde,
met medewerking van Marcel De Cock en
Clara De Decker

Vormgeving: Frederik Hulstaert

Druk: Antilope De Bie Printing, Duffel

Oplage: 5.250 exemplaren

Dit magazine werd gedrukt op milieuvriendelijk
papier met FSC-certificaat en verpakt in
milieuvriendelijke folie.

ISSN 1781-4464

KASTEEL d'URSEL MAGAZINE

Gratis magazine

Wil je het magazine van kasteel d'Ursel thuis ontvangen? Bezorg ons dan je adresgegevens voor een postabonnement of je e-mailadres voor de digitale versie. Alle nummers zijn ook terug te vinden op de website.

Nieuwsbrief

Wil je nog beter geïnformeerd zijn over het reilen en zeilen in het kasteel? Schrijf je dan via de website gratis in op de elektronische nieuwsbrief.

Kasteelheer voor één dag

Word kasteelheer voor één dag en nodig je gasten uit in een schitterend kader. Je kan het kasteel huren voor onder andere recepties, seminaries, ontvangsten, diners en fotoreportages. Voor meer info, het reglement en de tarieven kan je ons bellen of surfen naar de website.

Dodentocht dwars door kunst

Ook dit jaar passeerden de duizenden wandelaars van de Dodentocht langs een sfeervol verlicht kasteeldomein. Ze kwamen binnen langs de grote poort, waar ze werden opgewacht door *The Guard*, het kunstwerk van Stief Desmet, dat deel uitmaakte van *The Beauty of the Beast*.

Alle 14.000 wandelaars moesten dwars door dit kunstwerk lopen.

Nadien passeerden ze ook nog langs *Le Grand Vivisecteur* van Johan Creten, levende varkens van Koen Vanmechelen en twee felgekleurde honden van William Sweetlove.

Na een toertje rond de vijver verlieten ze het domein door het bos. Ook de parkbar was geopend en bood een ideale tussenstop voor de volgers. De passage door het kasteeldomein werd door de pers uitgeroepen tot 'een van de mooiste stukjes van de Dodentocht'. Graag verwelkomen we de wandelaars volgend jaar opnieuw.

13.574 bezoekers voor *The Beauty of the Beast*

Midden september ontvingen we de tienduizendste bezoeker voor *The Beauty of the Beast*. Ghislaine Severijns uit Loksbergen bezocht de tentoonstelling samen met haar vriendinnen van de Zilveren Passer Hasselt. Ze kreeg van directeur Koen De Vlieger-De Wilde een feestelijke ontvangst met een ruiker bloemen en een cadeaupakket *Cuvée Antonine*. 'Deze ontvangst maakt onze eerste daguitstap van het seizoen wel heel bijzonder', lachte ze. 'Wat een prachtige verzameling dieren brachten jullie hier bijeen, het was een

zeer boeiende en inspirerende tentoonstelling met stof tot nadenken.'

Na Ghislaine Severijns bezochten nog vele mensen de tentoonstelling, wat de eindstand op exact 13.574 brengt. Intussen keerden alle beestjes weer veilig terug naar hun stal. De stilte keerde weer, maar achter de schermen wordt alweer druk voortgewerkt aan de voorbereidingen van de volgende activiteiten waarover meer op pagina 15.

Schrijf en Blijf, voor altijd in het kasteel

Eind oktober zette kalligraaf Brody Neuschwander de allerlaatste boodschappen voor de toekomst op de kasteelmuren. Alles samen schreef hij meer dan honderdtwintigduizend tekens afkomstig van 550 mensen op de muren van negen kamers. De boodschappen zijn erg divers: gedichten over de dingen des levens, liefdesverklaringen, toekomstvoorspellingen, favoriete citaten, levensmotto's of boodschappen aan kinderen of kleinkinderen.

Op 1 november werd er nog een laatste kijkdag georganiseerd. Nu verbergen we de laatste boodschappen achter de katoenen wandbespanningen en dan blijven ze voor altijd in het kasteel. Pas binnen tien, vijftientig, vijftig en honderd jaar zullen we ze opnieuw onthullen, telkens in het tweede weekend van maart.

Het oudste familieportret

In 2009 gaf hertog Stéphane d'Ursel een anoniem portret van een onbekende dame met twee kinderen in bruikleen. Naar aanleiding van de restauratie ontsluiten enkele specialisten haar geheimen – voor zover dat mogelijk is ...

Het portret werd opgenomen in de *Tableaux d'Hingene* 1886

Het oudste spoor van dit schilderij vinden we met zekerheid in 1886. Hertog Joseph d'Ursel liet toen alle portretten in het kasteel van Hingene fotograferen. De 76 afdrucken werden gekleefd op grijs karton en gebundeld in een roodleren album met op het voorplat in goudgedrukte letters: *Tableaux d'Hingene* 1886. In de meeste gevallen staat de naam van de geportretteerde in sierlijke letters onder de afbeelding. Soms wordt ook de naam van de kunst-

Vermoedelijk portret van Anne Marie de Robles, gravin d'Ursel (?–1661) en twee van haar kinderen, door een navolger van Cornelis de Vos (Antwerpen, tussen 1628 en 1632) · Foto's: © Stefan Dewickere

naar vermeld. Bij de dame met kinderen blijft de cartouche echter leeg. Het schilderij is op geen enkele oude interieurfoto of aquarel te zien, maar we kunnen veronderstellen dat het na 1886 nog enkele tientallen jaren in het kasteel bleef hangen.

Veel verbeelding

'Helaas weet ik niet zoveel over dit mooie portret,' zegt Ursula, de weduwe van hertog Antonin d'Ursel (1925–1989). 'Toen

ik Tony op het einde van de jaren 1960 leerde kennen, hing het al in zijn appartement in Brussel. Ik veronderstel dat het uit Hingene kwam net zoals de andere familieportretten en enkele meubelen. Ik heb het nooit ingelijst gezien en geen enkele van de oude lijsten die we op zolder bewaarden, had de juiste afmetingen. Tony heeft me verteld dat het oorspronkelijk een portret ten voeten uit was en dat het beschadigd was geraakt, hij dacht

Tijdens de vernisafname · © Jill & Ellen Keppens

door een brand. Wat overbleef is opnieuw tot een rechthoek gesneden, maar we weten niet door wie. Je zou de onderste rand van het doek kunnen onderzoeken om te zien of er sporen zijn die de mondelinge overlevering bevestigen. Een handtekening van de kunstenaar heb ik nooit gevonden: misschien stond die wel op het verdwenen gedeelte?' En ze besluit lachend: 'Je zal blijk moeten geven van veel verbeelding – die je zonder twijfel hebt – om een verhaal te schrijven op basis van zo weinig informatie!'

Extreme make-over

Restauratrices Jill en Ellen Keppens hebben het portret in ere hersteld. 'We hebben de verflaag gefixeerd, het doek van het spieraam gehaald, een oude stoplap verwijderd en de scheur gedicht, de spanranden verlengd en verstevigd, deformaties gevlakt, het spieraam verstevigd en behandeld tegen houtworm, het doek opnieuw opgespannen, de oppervlakte gereinigd, het vernis, oude retouches en overschilderingen afgenomen, een tussenvernis aangebracht, de lacunes ingevuld, alles geretoucheerd en tot slot een eindvernis aangebracht. Een stevige *make-over* dus, die werd bekroond met een nieuwe, zwartgelakte lijst.'

Alles wijst erop dat het doek deel uitmaakte van een groter geheel. 'De randen die over het houten frame geplooid zijn, zijn allemaal beschilderd. Dat is vooral duidelijk bij het jurkje van het oudste kind dat gewoon doorloopt over de rand. Bovendien is de dame recht afgebeeld, maar komen de zuil en de stoel daardoor scheef te staan. Het portret is dus in trapeziumvorm uitgesneden uit een groter geheel. Verder hebben we twee verschillende types van vullingen teruggevonden, wat wil zeggen dat het werk in het verleden twee keer geretoucheerd werd. Het opmerkelijkste is het stukje zwarte stof aan de rechterhand van de dame, dat helemaal overschilderd was. Ook de scheur en de stoplap wijzen erop dat dit schilderij iets heeft meegeemaakt en dat iemand heeft geprobeerd te redden wat er te redden viel.' Aangezien het portret in zijn aangepaste vorm in de *Tableaux d'Hingene* werd opgenomen, dateren alle ingrepen zeker van vóór 1886. We hebben geen weet van branden in het kasteel (behalve eentje in 1903 waarbij een deel van de grote salon vernield werd), maar gezien de methodes van verwarming was brandgevaar altijd aanwezig.

Klinkende namen

Zouden ook kunsthistorici de familiale overlevering en de vaststellingen van de restauratrices bevestigen? 'De compositie is vergelijkbaar met de vroege portretten van Jacob Jordaens, Cornelis de Vos en Antoon van Dyck,' zegt Bert Watteeuw van het studiecentrum Rubenianum. 'De moeder zit zeer solide centraal in beeld, rustend op een Spaanse stoel. De zuil verbeeldt de standvastigheid en het gordijn verlevendigt de achtergrond, maar onderstreept tegelijk de status van het afgebeelde gezin. De aanwezigheid van de kinderen verzacht de strenge pose van de moeder en hun houding suggereert de intimiteit van het gezinsleven. Peter Paul Rubens' portret van het gezin van zijn vriend Jan Brueghel is het typevoorbeeld van dergelijk gezinsportret, maar ook Cornelis de Vos staat erom bekend. Gezien deze traditie verwacht je ook bij dit portret aan de linkerkant een afbeelding van de vader en eventueel nog één

of meerdere kinderen. Het stukje zwarte stof was misschien onderdeel van hun kleding? Het kind rechts lijkt ook contact te zoeken met de verdwenen gezinsleden aan de linkerkant.'

Het portret van de dame met kinderen is dus ooit een volwaardig gezinsportret geweest. Maar wie heeft het gemaakt? Misschien wel Rubens of van Dyck, Jordaens of de Vos? Het verdict van Watteeuw is duidelijk: 'De artistiek mindere kwaliteit van dit portret laat niet toe om het toe te schrijven aan een individuele kunstenaar. Het is duidelijk een typisch Antwerpse formule, maar de grote meesters hadden veel navolgers die hun stijl probeerden te kopiëren. Het leunt nog het dichtst aan bij de portretten van Cornelis de Vos, maar de kwaliteit van de uitvoering is beduidend lager.' Matthias Depoorter van de Vlaamse Kunstcollectie treedt zijn collega bij: 'De gesloten compositie en de familiale manier waarop moeder en kinderen elkaar aanraken doen me ook enigszins denken aan Cornelis de Vos. Maar de techniek is volgens mij niet van dat niveau. Het werk is op bepaalde plaatsen ook heel los, snel geschilderd en minder gedetailleerd, vooral in de kledij. Het gezicht van de moeder vind ik technisch het sterkst geschilderd, maar de hoofden van de kinderen zijn een stuk minder en lijken wel poppetjes.' Ook Katlijne Van der Stighelen, die een kritische catalogus van de portretten van deze schilder publiceerde, gelooft niet dat er een onbekend werk van zijn hand is opgedoken.

De kleren maken de vrouw

We weten dus niet wie het portret schilderde, maar kunnen we achterhalen wanneer dat gebeurd is, bijvoorbeeld op basis van de kleding? 'De vorm van de kledingstukken zit ergens tussen 1600 en 1630,' zegt Frieda Sorber, conservator van de historische collectie van het Antwerpse ModeMuseum. 'Ook de molensteenkraag en het weefsel van de mouw van een van de kinderen verwijzen naar de eerste dertig jaar van de 17de eeuw. De kant aan de manchet van de dame geeft de beste indicatie: die zou ik tussen 1620 en 1630 situeren.'

Dit *Portret van een familie* (1631) door Cornelis de Vos geeft een idee van een volledig gezinsportret. Vreemd genoeg was dit doek vroeger in twee verdeeld: een stuk met de vader en zijn zonen, het andere met moeder en dochter. In 1930 werden beide delen opnieuw verenigd · © KMSKA – Lukas-Art in Flanders vzw · Foto: Hugo Maertens

Als we ervan uitgaan dat de dame effectief deel uitmaakte van de familie d'Ursel, kan de vroeg-17de-eeuwse stamboom ons verder helpen. Op dat moment was Conrard II d'Ursel (1592–1659) in de fleur van zijn leven. Op achttienjarige leeftijd schopte hij het al tot amman van Antwerpen, waar hij de vorst vertegenwoordigde in de burgerlijke rechtspraak. In 1621 werd hij uitverkoren om samen met tal van andere edellieden in Madrid het rouwbeklag te gaan overbrengen bij het overlijden van koning Filips III. Drie jaar later huwde Conrard met Anne Marie de Robles (?–1661). Ze was de dochter van een geadelde officier met Portugese wortels. Via haar moeder, Marie de Liedekerke, stamde ze af van de oudste adel in het graafschap Vlaanderen. Anne Marie de Robles zou dus de onbekende dame kunnen zijn en Conrard II de man

die ooit in de vlammen is opgegaan (of alleszins werd weggesneden).

Het koppel kreeg zeven kinderen: Claire-Marie in 1625, François in 1626, Marie-Marguerite tussen 1627 en 1630, Charles-Philippe in 1631, Pierre-Albert in 1632, Marie-Claire in 1633 en Jeanne-Françoise in 1638. In 1628 hadden de oudste kinderen Claire-Marie en François ongeveer de leeftijd van de kinderen op het portret. Het zou natuurlijk kunnen dat er ook kinderen op het verloren linkerdeel stonden. Als dat zo was, dan zou het portret iets jonger kunnen zijn en misschien dateren uit 1632. Op dat moment volgde Conrard II zijn overleden vader op als baron. Dat klinkt alleszins als een mooie gelegenheid om zijn gezin te laten vereeuwigen. In dat geval zouden de kleine Charles-Philippe en zijn zus

Marie-Marguerite afgebeeld kunnen zijn naast hun moeder en dan zouden de twee oudste kinderen in de buurt van hun vader gestaan kunnen hebben. In 1638 promoveerde Conrard II nog tot graaf d'Ursel, maar als het portret uit die periode dateert, zou de kleding wel heel erg uit de mode zijn.

Spuren in inventarissen

Misschien heeft het oudste bewaarde familieportret sporen nagelaten in het archief? Lokaal historicus Benny Croket ging op onderzoek in het Fonds d'Ursel, dat werd gedeponerd in het Algemeen Rijksarchief in Brussel. 'Ik heb heel wat rekeningen, brieven, akten en testamenten van Conrard II en Anne Marie de Robles doorgenomen, maar er was nergens sprake van schilderijen. Die staan meestal vermeld in zogenaamde

Het jurkje loopt door: de beschilderde spanrand met gekraakte verflaag op de plooi · © Jill & Ellen Keppens

Het verwijderen van de stoplap · © Jill & Ellen Keppens

boedelinventarissen, maar voor beide echtelieden zijn die niet gemaakt of niet bewaard. Ik vond wel een interessante inventaris van de ringen en juwelen van Anne Marie de Robles, opgemaakt na haar overlijden in 1661. Ik hoop dat de armbanden, de oorhangers of de ring erin vermeld staan.' Over naar Wim Nys en Nanette Claessens, twee specialisten van DIVA, de nieuwe gedaante van het provinciale Diamant- en Zilvermuseum. 'De inventaris is ongemeen boeiend en bevat tal van interessante details. Of het geschilderd portret aan de beschrijving van de juwelen gekoppeld kan worden, is een totaal andere zaak. We denken eerder van niet. Bij de beschrijvingen van een aantal juwelen wordt expliciet naar koraal of zelfs wit koraal verwezen, terwijl dat bij de twee armbanden net niet het geval is. Twee oorhangers worden omschreven als *deux chrysolites en pendants d'oreilles, entourées d'or*. Chrysoliet – in 17de-eeuwse woordenboeken vertaald als jaspis – is normaal groen of soms héél licht witgroenig van kleur, maar de hanger op het schilderij is kleurloos weergegeven.'

Geen match met de juwelen dus, maar Benny Croket heeft nog dieper gegraven. 'In 1696 werd er na het overlijden van François d'Ursel, de zoon en opvolger van Conrard II, wel een boedelinventaris gemaakt. In de Brusselse stadsresidentie noteerde de notaris een groot aantal schilderijen, waaronder in de kamer van de overleden graaf *un tableau ou portrait de feu madame de Robles comtesse d'Ursel*: een portret van wijlen mevrouw de Robles, gravin d'Ursel.' Zou dit ons portret kunnen zijn, na de schade en dus na het verwijderen van het linkerdeel? Maar zou de notaris de kinderen dan niet vermeld

hebben in zijn beschrijving? 'De graaf had echter nog een tweede residentie in Antwerpen,' vervolgt Benny Croket. 'Daar hing in zijn kamer *une peinture de la famille du pere de monseigneur le comte defunt*: een schilderij van de familie van de vader van de overleden graaf. Dat is een perfecte omschrijving van het volledige gezinsportret, dat toen ongeveer zeventig jaar oud was en mogelijk nog intact. Ik zal opnieuw naar Brussel moeten trekken om de inventarissen van de volgende generaties te onderzoeken en hopelijk het spoor verder te kunnen volgen.'

Epiloog

Tot nu toe hebben we enkel de voorzijde van het schilderij onder de loep genomen. Maar ook op de achterkant is er iets te zien. Centraal op het spieraam staat het cijfer '24' en rechts lezen we verticaal het cijfer '37', maar helaas weten we niet wat deze nummers betekenen. Misschien corresponderen ze met één van de latere inventarissen? Onder het cijfer '24' staat er bovendien een moeilijk leesbare tekst in wit krijt, die we zouden kunnen ontcijferen als 'M[.]dam[.] C[om]te[sse] Droite de la porte Haut' ('mevrouw de gravin, rechts van de deur, bovenaan'). Mogelijk gaat het om een plaatsaankwijzing waar

het portret ooit gehangen heeft. Een anoniem portret van een onbekende dame met twee kinderen, dat we vanaf nu – mits een beetje verbeelding – durven omschrijven als het vermoedelijke portret van Anne Marie de Robles, gravin d'Ursel (?–1661) en twee van haar kinderen, door een navolger van Cornelis de Vos (Antwerpen, tussen 1628 en 1632). ■

KOEN DE VLIAGER-DE WILDE
Kasteel d'Ursel

De achterzijde van het portret (vóór restauratie) · © Jill & Ellen Keppens

Tienkamper Philippe Thuriot

Van folkloristische 'trekzak' tot volwaardig instrument: Philippe Thuriot houdt van zijn accordeon in alle gedaantes. Maar in zijn geval is het vooral een levensgezel. De vonk sloeg over in het café van zijn ouders in Tervuren. Eén van zijn nonkels was accordeonist en organiseerde regelmatig een bal musette in de zaal. Op die avonden werd de biljarttafel omgebouwd tot podium. Een houten plank bovenop het laken: meer moest dat niet zijn en de jonge Thuriot had de smaak te pakken. Op zondag 3 december maakt de biljarttafel plaats voor een echt podium in kasteel d'Ursel.

'Als kind speelde ik viool, klarinet en accordeon. Een fijne combinatie maar eens op de kunsthumaniora van Brussel moest ik kiezen. Ik deed toelatingsproef viool en dat ging goed. Toch had de directeur andere plannen met mij. De school had een leraar accordeon aangenomen maar nog geen leerlingen. Ik kwam dus als geroepen. Daarna ben ik verder gaan studeren bij Roger Eggermont aan het conservatorium van Antwerpen en bij Mogens Ellegaard in Kopenhagen. Geen moment heb ik spijt gehad van mijn instrumentkeuze. Al is het toch vooral de accordeon die mij gekozen heeft. Geen enkel ander instrument is zo mobiel en kan zoveel verschillende

stijlen aan. Mettertijd heeft de accordeon binnen elk genre een achterpoortje gevonden. Af en toe moet je eens een deur durven instampen, maar uiteindelijk is er in elke sfeer en stijl plaats voor een accordeon. Het is een heel interessant instrument, zowel solo als in de begeleidingsrol. Soms voelt het alsof je een piano op je schoot draagt. Met als verschil dat je je als accordeonist bewust moet blijven van de 'vulgaire valkuil'. Een accordeon kan een grote mond opzetten, en die moet je op elk moment kunnen snoeren. De weemoed moet het winnen van de banaliteit en vulgariteit. Niet omgekeerd.'

Muzikale duizendpoot Thuriot weet van geen ophouden. Wanneer hij niet op het podium staat met een ensemble, gaat hij op tournee met een dansgezelschap of werkt hij mee aan een muziektheaterproject. Ondertussen blijft de liefde voor jazz en improvisatie lonken. ‘Vroeger had ik veel last van keuzestress en werd ik regelmatig overweldigd door een muzikale existentiële crisis. Mijn collega’s en vrienden gaven mij allemaal dezelfde raad: stop met alles te combineren en specialiseer je in één domein. Ze bedoelden het goed, maar kiezen is niet aan mij besteed. Het helpt om mezelf als een tienkamper te beschouwen. Iemand die van alles een beetje doet en juist in de combinatie uitblinkt. Die vergelijking stelt me gerust en voorkomt dat ik te veel in vakjes denk. Of het nu jazz, klassiek of een dansvoorstelling is, het allerbelangrijkste is om te genieten en met mensen te kunnen samenwerken die mij muzikaal uitdagen. Daarnaast moet het ook vriendschappelijk klikken. Mijn ervaring heeft mij geleerd dat goede muzikanten ook aangename mensen zijn. Er zijn ongetwijfeld uitzonderingen, maar die ben ik gelukkig nog niet vaak tegengekomen.’

‘Tijdloosheid creëren is de belangrijkste taak van een muzikant. Pas wanneer je je publiek kan verwonderen en meevoeren, ben je goed bezig. Maar dat kan alleen als je zelf ook meegevoerd wordt door de muziek. Het beste voorbeeld is Jacques Brel. Wanneer hij op het podium van de Olympia staat, geloof ik elke woord dat hij zingt. Ook Prince, Miles Davis en Mahler zijn grote inspiratiebronnen. Allemaal klasbakken in hun eigen genre. Zij zijn meer dan de optelsom van techniek en passie. Zij verklanken en verinnerlijken tegelijkertijd, en dat is wat een goede van een geweldige muzikant onderscheidt. Op het eerste gezicht is dat misschien moeilijk te begrijpen, maar ook een gepassioneerde luisteraar kan een goede muzikant zijn. Iemand van wie je weet dat wanneer hij of zij wél muziek zou spelen, dat fantastisch zou doen.

Vroeger werd een accordeon beschouwd als speelgoed, louter ter begeleiding van de zangstem. Omdat het instrument technisch te beperkt was, lieten componisten het links liggen. Het duurde bijna een eeuw vooraleer de accordeon technisch volledig werd afgewerkt en een volwaardige rol kreeg als instrument. ‘Tegenwoordig wordt er steeds meer voor accordeon geschreven, maar alleen hedendaagse muziek spelen, vond ik te beperkend. Ik wou mijn repertoire uitbreiden met klassieke muziek, dus ben ik transcripties beginnen schrijven. Toen ik in 2008 op tournee was met balletgezelschap *Les ballets C de la B* van Alain Platel en de bende van componist Fabrizio Cassol sloeg de verveling soms toe. Wanneer je zo vaak dezelfde voorstelling speelt, dreig je in een routine terecht te komen. Om mezelf muzikaal te voeden, zocht ik een uitdaging en die vond ik in de *Goldbergvariaties* van Johann Sebastian Bach. Een muzikale ontdekkingsreis voor mezelf, meer niet. Het was nooit de bedoeling om die ‘spielereien’ uit te brengen. Maar daar dachten de platenfirma’s anders over. Tot mijn eigen grote verbazing werden de variaties een groot succes. De reacties waren lovend en spoorden mij aan hiermee verder te gaan.’

‘Er zijn veel werken die je voor accordeon kan bewerken, maar niet alles. Eerlijkheidshalve moet ik soms tegen mezelf zeggen: neen, blij eraf, je verprutst het origineel. Wanneer je bewerking geen meerwaarde brengt, doe je het beter niet. De *Suite Bergamasque* voor piano van Claude Debussy bijvoorbeeld is één van mijn lievelingswerken. Ik zou deze suite dolgraag op accordeon willen spelen, maar momenteel houdt Debussy de deuren nog gesloten. Ik blijf proberen, maar het is een technisch gevecht dat ik misschien nooit zal winnen. Hopelijk maakt Schubert het mij iets gemakkelijker want zijn liedcyclus *die Winterreise* staat op nummer één op mijn verlanglijstje. Deze liederen integraal met een zanger kunnen brengen, dat is mijn ultieme droom.’

Op zondag 3 december neemt Philippe Thuriot ons samen met altviolist Tony Nys mee op een muzikale reis van Europa, naar Rusland tot Argentinië. De twee muzikanten zijn in de eerste plaats twee vrienden. Hun repetities dreigen soms een babbeluurtje te worden. Maar wanneer ze spelen, doen ze dat bloedserieus. ‘Tony Nys is een geweldige altviolist met een fantastische en aanstekelijke energie. Iedere keer wanneer wij samen spelen, ontstaat er een frisse en actieve dialoog. De warme klanken van de altviool compenseren het percussieve van de accordeon en op die manier ontstaat de perfecte muzikale symbiose. We noemen onszelf soms al lachend een mini-orkest, maar ergens klopt dat wel. Voor het concert in het kasteel hebben we gekozen voor een speelse mix tussen klassiek en hedendaags: Bach, Stravinsky en Piazzolla. Omdat het repertoire voor accordeon en altviool beperkt is, is het moeilijk om rond een thema te werken. Een rode draad zal je in onze concerten dus niet gemakkelijk vinden. Behalve dan dat we altijd het beste van onszelf geven, of dat nu in een tango of in een polyfonisch werk is. In mijn hoofd sta ik soms zelf op die biljarttafel. Een houten plank bovenop het laken: meer moet dat niet zijn.’ ■

CLARA DE DECKER

**CONCERT
MET PHILIPPE THURIOT & TONY NYS**

Zondag 3 december 2017 · 11 uur
17 | 14 | 8,50 euro
(inclusief aperitief na het concert)

Info en reservatie

CC Ter Dilt | 03 890 69 30 | www.terdilt.be

HET ATELIER VAN ANTONINE

In de loop van 2018 krijgt het voormalige schildersatelier van hertogin Antonine de Mun een nieuw leven als stijlvolle vakantiewoning. De foto's werden gemaakt vóór aanvang van de werken, die worden gecoördineerd door provincie-architect Amke Maes: 'Intussen is de oude dakbedekking weggenomen en zijn de kepers gedemonteerd om aanpassingen aan de spanten te kunnen uitvoeren. Het souterrain is uitgediept en de funderingen werden verstevigd. Daarna werden de muren geïnjecteerd tegen opstijgend vocht. Op de bel-etage is het oude pleisterwerk verwijderd, inclusief de graffiti. De bouwvallige aanbouw is afgebroken en op dezelfde plaats verrijst momenteel de nieuwe trappenhal. In de gevel hebben we weloverwogen enkele ramen bijgemaakt. De gevel werd gereinigd en een deel van het metselwerk werd al hersteld. Momenteel is de aannemer bezig met het plaatsen van de nieuwe vloer van de zolder.'

Foto's © Joris Ceuppens

CUVÉE ANTONINE

De afwerking en de inrichting van *Het Atelier van Antonine* zijn niet begrepen in het restauratiebudget. Als alternatieve financiering lieten we bij de ambachtelijke brouwerij Den Triest in Kapelle-op-den-Bos twee unieke bieren brouwen met ingrediënten uit het kasteeldomein. Een fles Cuvée Antonine Blond of Bruin van 75 cl kost 10 euro. Het cadeaupakket met twee flessen, een glas, een boekje én een geluksnummer voor de eerste nacht in *Het Atelier van Antonine* kost 27,50 euro.

Ben je nog op zoek naar een origineel eindejaarscadeau voor je familie, vrienden, medewerkers, klanten ... of jezelf? Bestel dan nu de Cuvée Antonine via info@kasteeldursel.be of 03 820 60 10. Alleen met jouw steun kunnen we de metamorfose van het schildersatelier tot een goed einde brengen.

www.cuveeantonine.be

Slapen met zicht op het kasteel

Links van de oprijlaan van het kasteel staat Het Laathof. Ooit was het een boerderij, daarna een multifunctioneel bijgebouw en nu een centrum voor jeugdtoerisme. Verantwoordelijke Karin Tas stelt haar werkplek met trots aan ons voor.

Net zoals elk kasteel had ook dat van Hingene vanaf de 16de eeuw zijn eigen boerderij of neerhof. Geleidelijk verhuisden de dieren en de voedselproductie naar verder gelegen gronden en werd het gebouw omgevormd tot een dépendance waarin de wasserij, de voorraden en de kamers van de meiden en knechten waren ondergebracht. Begin twintigste eeuw kreeg ook de kasteelkeuken er een plek. In 1973 verkocht de familie d'Ursel het kasteel, het domein en de bijgebouwen aan de gemeente Hingene. Het was moeilijk

om een nieuwe bestemming te vinden. Het kasteel en het park zouden pas in 1994 onderdak vinden bij de Provincie Antwerpen, maar al in 1981 kocht de Belgische overheid het voormalige neerhof om er een jeugdverblijfscentrum van te maken. Het gebouw was in slechte staat door de jarenlange leegstand. Na een grondige restauratie door het Commissariaat-Generaal voor Toerisme (de voorloper van Toerisme Vlaanderen) konden de eerste gasten er in 1982 komen logeren. Het centrum werd 'Het Laathof' genoemd. Niemand weet waarom die naam gekozen werd: tot aan de Franse Revolutie was een laathof een lokale rechtbank die zich vooral uitsprak over grondgeschillen en ze zetelde zeker niet in de boerderij of de dépendance van het kasteel. Vandaag is Toerisme Vlaanderen nog steeds eigenaar van het gebouw en heeft Centrum voor Jeugdtoerisme vzw het in erfpacht.

In 1991 begon Karin Tas er te werken als conciërge. 'Ik combineerde die job met een andere buitenshuis, maar woonde met mijn gezin in het rechtergedeelte van Het Laathof. Mijn vier kinderen zijn er geboren. Uiteindelijk werd de woning te klein. Ik ben verhuisd en gedurende vier jaar niet meer in Het Laathof geweest, tot ik in september 2001 solliciteerde voor de vacature van centrumverantwoordelijke. Ik kreeg de job en het voelt nog steeds als een geschenk.'

'Onze taken zijn heel veelzijdig. Daardoor blijft mijn job ook boeiend. Ik leg de eerste contacten met de gasten, regel de reservaties, zorg er voor dat het verblijf vlot verloopt, bereid soms mee maaltijden, heb contacten met leveranciers, doe mee het onderhoud van het gebouw en doe ook de nazorg. Eigenlijk runnen we hier met z'n allen een groot huishouden.'

‘Standaard bieden wij een verblijf aan in volpension. Verder zijn ook formules in halfpension of kamer met ontbijt mogelijk. Zelf koken is niet toegestaan. Het is echt opmerkelijk om te zien hoe onze menu’s in de loop van de jaren zijn aangepast. Ik heb het gevoel dat onze gasten veel veeleisender zijn geworden op het gebied van gezonde voeding. Maar dat is natuurlijk een goede zaak.’

‘Verspreid over 21 kamers kunnen er 76 personen in Het Laathof verblijven. Alle kamers zijn voorzien van een wasbak, sommige hebben een eigen badkamer. Daarnaast zijn er nog gemeenschappelijke douches en toiletten. Er zijn heel wat verbouwingen aan voorafgegaan. De eerste was in 1982, toen het gebouw werd omgevormd tot verblijfscentrum. Er werd toen geprobeerd om het authentieke karakter en de indeling van het gebouw zoveel mogelijk te respecteren. Op de verdieping waren er immers al kamertjes voor de meiden en de knechten. Hier en daar zijn er nog originele vloeren, schouwen en deuren bewaard. In 1996 volgde een nieuwe verbouwing waarbij er een bureau en dagzalen werden toegevoegd aan het hoofdbouw. Er kwamen zes nieuwe kamers en een lift. De recentste verbouwing gebeurde in 2006 met een achterbouw in zwarte steen waarin ook de hoogspanningscabine van het kasteel werd geïntegreerd.

Het comfort van de kamers werd vergroot met nieuwe elektriciteit, nieuw meubilair en meer douches en toiletten. De meeste kamers zijn ingericht voor vier personen en hebben stapelbedden.’

‘Per jaar ontvangen we 9000 bezoekers, verdeeld over een honderdtal groepen. Dat is best veel. In de zomer zijn er tijdens de week vooral zomerkampen van een aantal vaste bezoekers: de dansgroep Terpsichore, het meisjeskoor Scala en Pleegzorg met kansarme kinderen uit Brussel. Er vinden ook elke zomer een tweetal nieuwe kampen plaats. Vanaf september ontvangen we vooral secundaire scholen. De wintermaanden zijn meestal wat rustiger, zodat we tijd hebben voor de grote schoonmaak en onderhoudswerken. In het voorjaar is het de beurt aan de lagere scholen. Tijdens de weekends krijgen we vooral families, groepen vrienden of deelnemers van cursussen van jeugdverenigingen over de vloer.’

‘Het is vooral fijn om heel diverse groepen te kunnen ontvangen. Van sommige kennen we hun persoonlijke voorkeuren. We zetten bijvoorbeeld hun favoriete drankje klaar bij aankomst en het verbaast hen telkens weer dat we dat nog weten ... Ik kijk elke zomer uit naar de groep kansarme kinderen uit Brussel. Het is hartverwarmend om te zien hoe blij ze zijn

met hun vakantie in Het Laathof. Ook de jaarlijkse terugkeer van de groep volwassenen met een mentale beperking doet me telkens weer veel deugd.’

‘We stellen een aantal dagzalen ter beschikking voor activiteiten maar we bieden er zelf geen aan. De tijd en de middelen ontbreken. Bovendien heeft de streek al zoveel te bieden. De meeste groepen spelen vooral in het park, maar we promoten ook het aanbod van locaties uit de buurt zoals De Notelaer in Hingene, het streekmuseum De Zilverreiger in Weert, de kinderboerderij De Barelhoeve en het zwembad in Bornem. Er is een nauwe samenwerking met het kasteel. Klassen kunnen er terecht voor een gratis ‘blitzzoek’ met een blik op de hal en spiegelzaal of een uitgebreidere ontdekkingstocht en atelier rond de achttiende eeuw voor de oudste leerlingen van de lagere school. Met het kasteel hebben we ook een fijne samenwerking rond de organisatie van *La Primavera Pianistica*, een internationale masterclass piano die jaarlijks plaatsvindt bij het begin van de lente. De studenten en professoren komen van overal ter wereld. Soms moeten we in gebarentaal communiceren, maar het is bijzonder boeiend om al die mensen met verschillende achtergrond hier over de vloer te krijgen. Omdat ze hier telkens zo hartelijk worden ontvangen, ben ik zelfs al uitgenodigd om bij hen op bezoek te gaan. En misschien doe ik dat ooit nog wel eens ...’

‘Mijn belangrijkste uitdaging voor de toekomst is om onze bezoekers dat warme thuisgevoel te blijven geven. Ik denk dat dat zeker één van onze grootste troeven is en meteen ook de verdienste van mijn trouwe medewerkers. Bij deze geef ik hen dan ook een dikke pluim op hun hoed!’ ■

VEERLE MOENS
Kasteel d’Ursel

Van links naar rechts: Chantal Bracke, Karin Tas, Jeannine Huyck, Annemarie Van Eetvelt & Christine Cruypelans

Wil je zelf met een groep in Het Laathof verblijven? Kijk dan op www.hetlaathof.be voor de formules, prijzen en mogelijkheden.

La Primavera Pianistica

20, 22 & 24 maart 2018

Dit jaar strijkt *La Primavera Pianistica* voor de tiende keer neer in Hingene. Tijdens deze internationale masterclass palmen enkele tientallen jonge pianisten het kasteel in om er te studeren bij gereputeerde professoren. Ook voor deze jubileumeditie nodigt de Argentijnse pianist Aquiles Delle Vigne enkele collega-professoren uit en komen er beloftevolle studenten uit de vier windstreken. Tijdens drie concerten tonen de muzikanten hun kunnen aan het publiek. Voor elk van de drie recitals selecteren de maestro's hun beste studenten. Een unieke gelegenheid om de concertpianisten van morgen vandaag al aan het werk te horen!

Info & reservatie: [kasteel d'Ursel](#)

Fleurs des Dames

13, 14, 15 & 16 april 2018

In april 2017 zette de Koninklijke Unie van Floristen van België met *Fleurs des Dames* het volledige kasteel in de bloemen. Een dertigtal bloemenkunstenaars gaven er gedurende vier dagen het beste van zichzelf. Ze brachten zowel imposante bloemeninstallaties als kleine intieme tafereeltjes rond het thema 'Fairytale'. Het evenement lokte enkele duizenden bezoekers naar het kasteel. Geen nood als je er toen niet bij kon zijn, want *Fleurs des Dames* is opnieuw te gast in het kasteel. Noteer het weekend van 14 april 2018 alvast in je agenda!

Info: www.fleursdesdames.be

Het verdwenen hôtel d'Ursel

Een Brusselse stadsresidentie herontdekt
Van 20 mei tot 30 september 2018

Waar nu een kantoortoren zijn schaduw werpt op het Centraal Station stond tot 1960 de Brusselse stadsresidentie van de familie d'Ursel. Eeuwenlang was het hôtel d'Ursel het centrum van hun sociale en politieke leven. Net zoals het kasteel van Hingene kende het hôtel zijn bloeiperiode in de 18de eeuw, met prachtige interieurs van Laurent-Benoît Dewez. En net zoals het kasteel kende het zijn grootste tegenslag in de 20ste eeuw. Bij de aanleg van de Noord-Zuidspoorverbinding in 1910 werd een deel van de residentie gesloopt, maar het luxueuze hoofdgebouw hield moedig stand. Onder druk van de immobiliën-speculatie verkocht de hertog in 1960 het hôtel en op zijn plaats verscheen een van de eerste torengebouwen van Brussel.

Of was dit toch niet het einde? Talloze kunstwerken en meubels die de salons decoreerden, volgden de leden van de familie d'Ursel op hun nieuwe weg. Honderden foto's documenteerden het wel en wee van het gebouw. Zelfs enkele bouwfragmenten houden de herinnering tastbaar en ook de 18de-eeuwse plannen bleven bewaard. Met deze bouwstenen laten we de sfeer van deze unieke stadsresidentie herleven. Waar kan dat beter dan in de zomerresidentie van dezelfde familie, waarvoor het lot een zoveel gunstigere toekomst in petto had?

Kasteelfeesten 1873

Een adellijk doopsel met nostalgische kermis
10 juni 2018

Om de twee jaar zijn er Kasteelfeesten in Hingene. Elke keer brengen ze een episode uit de geschiedenis van het kasteel en zijn bewoners opnieuw tot leven. In 2012 herbeleefden we het 18de-eeuwse huwelijk van Wolfgang-Guillaume d'Ursel met zijn prinses Flore d'Arenberg. In 2014 ontving hun zoon Charles-Joseph d'Ursel de Franse keizer Napoleon (anno 1810). In 1830 was diezelfde hertog een medestander van de Nederlandse koning Willem I. Hij verzette zich tegen de Belgische Revolutie en trok zich met zijn familie terug in Hingene. Tijdens de voorbije editie van de Kasteelfeesten ontving hij de Nederlandse prinses Willem en Frederik met een groot feest, tot een inval van de Belgische patriotten alles in rep en roer zette.

In 2018 keren we terug naar het einde van de 19de eeuw. Op 16 maart 1872 trouwt hertog Joseph d'Ursel met Antonine de Mun. Minder dan tien maanden later wordt hun zoon Robert geboren. Voor het doopfeest van hun eerstgeborene sparen de hertog en de hertogin kosten noch moeite. Net zoals hun voorouders ontvangen ze hun gasten met muziek, dans en demonstraties. Ook de Hingenaars vieren mee met een nostalgische kermis anno 1873.

Noteer alvast de belangrijkste evenementen in je agenda. In de kalender op www.kasteeldursel.be vind je meer info over al onze activiteiten.

AGENDA

Kijkdag Schrijf en Blijf (voor het laatst)

Woensdag 1 november 2017 · van 14 tot 17 uur gratis

Heb je jezelf vereeuwigd met een boodschap voor de toekomst? Heb je iemand een stukje van de muur cadeau gedaan? Of ben je gewoon nieuwsgierig naar de boodschappen die we tussen 15 februari en 15 oktober nog hebben ontvangen? Kom dan op 1 november naar de allerlaatste kijkdag van *Schrijf en Blijf*. Daarna verbergen we ook deze laatste teksten achter het behang. In de spiegelzaal kan je tegelijk genieten van een Cuvée Antonine.

Info

Kasteel d'Ursel

Concert

met Eliot Lawson & Kiyotaka Izumi

Zondag 19 november 2017 · 15 uur
16 | 14 | 12 | 8 euro

Naar jaarlijkse gewoonte organiseert het Emmanuel Durlletfonds een concert in het kasteel. Dit keer brengen violist Eliot Lawson en pianist Kiyotaka Izumi de 9 sonates voor viool en klavecimbel van Willem Gommaar Kennis (1717–1789) in de versie voor viool en piano van Emmanuel Durllet. Het recital is meteen ook de voorstelling van hun nieuwste cd.

Violist Eliot Lawson heeft sinds zijn studies aan de conservatoria van Rotterdam en Brussel een wereldwijde reputatie opgebouwd. Hij geeft concerten met orkest in België, Nederland, Portugal, Italië, Turkije, Brazilië, China en de USA. Hij geeft ook les in het conservatorium van Amsterdam, in Portugal, in Italië, in Bergen en in de kunsthumaniora van Antwerpen.

Pianist Kiyotaka Izumi studeerde aan de conservatoria van Antwerpen en Brussel. Hij speelt wereldwijd en bracht al verschillende cd's uit met werken van Chopin, Schumann, Grieg en Durllet.

Info en reservatie

Emmanuel Durlletfonds
03 238 98 64 of 0473 42 73 27
andrea.durllet@skynet.be

Winterbal

Zaterdag 25 november 2017 · 19.30 uur
65 euro (incl. initiatie, drank en versnaperingen)

In 1873 schrijft Johann Strauss *Wiener Blut*, een wals die zelfs vandaag iedereen nog kent. Een jaar later wordt Strauss nog beroemd met de operette *Die Fledermaus*. Balzalen over heel Europa zijn in de ban van de wals,

maar ook de polka en de mazurka – en hun variaties zoals de redowa en de varsoviëne – geven schwing aan elke dansavond. Tegelijk blijven ook de klassieke quadrilles bestaan en ontstaan er nieuwe varianten, zoals de veel gedanst *Fledermaus Quadrille*. In Frankrijk is er zelfs een herboren liefde voor het rococo, waarbij de 18de-eeuwse dansen opnieuw worden geïnterpreteerd en gedanst.

Samen met een uitgebreid muziekensemble leidt dansmeester Lieven Baert je door de passen en figuren van deze rijke traditie. De dresscode voor het Winterbal is de mode uit 1873: *queue de Paris*, *tournure* of *first bustle* voor de dames, rokkostuum, slijpjas of pitteleer voor de heren.

Het Winterbal is al enkele maanden uitverkocht.

Klasconcerten van de Bornemse Academie voor muziek, woord en dans

Zang

Maandag 27 november 2017 · 19 uur
gratis na reservatie

De zangklas van Karin Melis brengt een warme mix van pop tot soul. De leerlingen worden door hun leerkracht begeleid op piano.

Dwarsfluit

Dinsdag 28 november 2017 · 19 uur
gratis na reservatie

De jonge fluitisten uit de klas van Elke Tierens tonen hun kunnen onder begeleiding van pianist Erwin De Bock.

Saxofoon en woord

Woensdag 29 november 2017 · 19 uur
gratis na reservatie

De saxofoonklas van Aida Van de Perre en de jongeren uit de woordklas van Katrien Cornelis brengen samen het verhaal uit ons luisterboek 'De prinses, de graaf en de handschoen'. Prinses Eleonora is eenzaam en wil

graag trouwen. Graaf Conrard is het vechten beu en verlangt naar een vrouw. Maar haar familie wil niet dat de prinses trouwt met de graaf en sluit haar op in de hoogste toren van het kasteel. De geliefden schrijven elkaar brieven, de prinses probeert te ontsnappen en de graaf trouwt met een handschoen! Als dat maar goed komt. 'De prinses, de graaf en de handschoen' is gebaseerd op het ware verhaal van Conrard-Albert, graaf d'Ursel (1665–1738), en Eleonora, prinses de Salm (1676–1737). Hun geheime brieven bleven eeuwenlang bewaard in het familiearchief.

Samenspel

Vrijdag 1 december 2017 · 19.30 uur
gratis na reservatie

Strijkers, harpisten, gitaristen, blazers en pianisten laten samen zien wat ze dit schooljaar al bereikt hebben.

Info en reservatie

Academie voor muziek, woord en dans Bornem
03 890 69 55 (na 16 uur)
amwd@bornem.be

Concert met Philippe Thuriot & Tony Nys

Zondag 3 december 2017 · 11 uur
17 | 14 | 8,50 euro (incl. aperitief na het concert)

Lees meer op pagina 8 en 9.

Info en reservatie

CC Ter Dilft | 03 890 69 30 | www.terdilft.be

Concert met Trio Sul Tasto

Zondag 28 januari 2018 · 11 uur
15 euro (incl. aperitief na het concert)

Pianist Peter Jeurissen, violiste Yana Chernichenko en celliste Hanne De Nef vormen samen het gelegenheids trio Sul Tasto. Ze brengen onder meer het *Pianotrio* van Mendelssohn.

Info en reservatie

Sint-Jan Berchmansinstituut
0476 48 29 28

© Thé Tjong Khing

Maison de Concierge du Château.

Nieuwe zwanen Deze oude prentkaart toont de walgracht die in Hingene bekend staat als 'Trees Lavoir'. Dat is een verbastering van 'het reservoir', de plaats waar vroeger het water van de Vliet de walgrachten binnenstroomde. Ze loopt van de poort in de Edmond Vleminckxstraat tot aan de parking naast Het Laathof. Sinds kort is dit beeld een beetje meer in ere hersteld. Net zoals op de prentkaart zwemmen er opnieuw twee zwanen rond het kasteel. Naar goede gewoonte noemen we ze Wolfy en Flore. Wolfy III en Flore II om precies te zijn, want het is niet de eerste keer dat we proberen aan te knopen bij deze oude traditie. Bij eerdere pogingen overleden de dieren of gingen ze ervandoor. Nu proberen we het nog een keer en hopelijk voelen deze Wolfy en Flore zich wél thuis in Hingene. De eerste signalen zijn alvast hoopvol.

Tijdens beheerswerken in het park kwam ook de bakstenen constructie met arduinen deksteen weer tevoorschijn. Gedurende vele jaren zat ze verborgen achter opgeschoten bomen en planten. Nu is ze opnieuw zichtbaar, al is het metselwerk iets minder stevig en is het gebogen rooster verdwenen. De precieze functie van de constructie is niet helemaal duidelijk. Liep het overtollige water uit de gracht langs een onderaardse buis achter het rooster? Of liep er daarentegen een afwateringsgootje uit het bos over de deksteen? Verder onderzoek zal het moeten uitwijzen. Eén ding is zeker: de charmante conciërgewoning op de kop van de walgracht zal nooit meer terugkomen ...

